

ИЖТИМОЙ СОҲАЛАРДАГИ ВАЗИФАЛАР БЕЛГИЛАНДИ

Президент Шавкат Мирзиёев ижтимоий соҳаларга
маஸъул раҳбарларни қабул қилди.

Давлатимиз раҳбарининг 2022 йил 21 декабрдаги “Янги Ўзбекистон мать-муррий испоҳотларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги фармонига мувофиқ ичам ва самарали бошқарув тизимиға ўтилмоқда. Биринчи босқичда вазирларлар ислоҳати килинмоқда.

Хусусан, бир-бира яқин соҳалар негизида Олий таълим, фан ва инновациялар, вазирлар, Мактабгача ва мактаб таълимни вазирлар, ёшлар сиёсати ва спорт вазирлар, Маданият ва туризм вазирлар, Соғлини саклаш вазирларни ташкил этилди.

Президентимиз Ўзбекистон халиқи Мурожаатномасида “ижтимоий давлат” тайомилга алоҳида эътибор қаратган эди. Ижтимоий давлат бу, энг аввало, инсон салоҳиятини рӯббуга чиқариш учун тенг имкониятлар, одамлар мунособ ҳаёт кечиришига зарур шароитлар яратиш, демактир. Бу эса таълим ва тиббий сифати, илм-фан ва маданият ривожи, ёшлар хоҳидатида акс этади.

Йигилишда ушбу соҳалардаги устувор вазифалар мухокама қилинди.

Мамлакатни олға бошловчи, испоҳотларни амалга ошириувчи асосий куч бу — билимли ва соглом авлод. Шу боис, таълим тизимининг барча босқичлари ислоҳ қилиниб, изчил ривожлантирилмоқда. Сўнгги йилларда кўплаб боғча ва мактаблар курилди.

Янги университетлар ташкил этилди. Мактабларда ўқувчи ўрни, олий таълим камори ошиди. Энди асосий эътибор сифати қаралтилоқда.

2022 йилда 386 минг мактаб битириувчиларидан 137 минг нафари олий таълимга, 20 минг нафари коллеж ва техникумларга қамраб олинган. Лекин битириувчиларнинг 50 фоизи ҳеч қандай касб-хунарсиз меҳнат бозорига кириб келган.

Жаҳондаги шиддатли рақобат шароитида етук мутахассислар тайёрлаш, ўзгарувчан меҳнат бозори талабларига мослашшини бутун ҳаётининг ўзи такозо этмоқда. Шунинг учун, 2023 йилдан бошлаб, ўқувчиларни иккита хорижий тил ва битта касбга ўргатиш Мактабгача ва мактаб таълимни вазирлигининг ёнг устувор вазифаси бўлиши таъкидланди.

Бунга ҳамоҳане равишда, олий таълим тизими ҳам ўзгариши керак. Шу боис, институт ва университетларни фаолиятини ислоҳ қилиб, малакалар кадрлар тайёрлаш, илм билан ишлаб чиқариш интеграциясини кенгайтириши бўйича курсатмалар берилди.

Сўнгги йилларда олимларнинг иш ҳақи 4,5 баробар оширилган. Бу йил илм-фан ва инновацияларга 1,8 триллион сўм ахрятлилоқда. Бундан фойдаланиб, сув ба энергияни тежаш, туропкун унумдорлиги ва ҳосилдорлик, геология, саноат,

курилиш каби долзарб йўналишларда илмий асослар яратиш зарурлиги қайд этилди.

Ёш авлодни юқсан маданият руҳида тарбиялаш масаласига ҳам тұхтатилиб ўтилди. Театр, мусиқа ва кино соҳаларини ривожлантириш, мақом ва баҳшичиларни асрар-аввалиш мухимлиги таъкидланди. Халқимиз маданияти ва табият масканларига кенг тарғиб килиб, туристларга шароитларни яхшилаш бўйича вазифалар белгиланди.

Соғлини саклаш соҳасида ҳам долзарб масалалар кўп. Буғунги кунда ахолининг 56 фоизида ортиқча вазн, 30 фоизида сурункали касаллар бор. Шу боис, “Тўғри ўқатланиш ва соғлом турмуш тарзи” умуммиллий ҳаракати бошланни мъалум қилинди.

Тиббий таълимига илғор хорижий тажрибани жорий қилиш, тизимиғи ракамлапшириши ва тиббий суруртани иўлга кўйиш орқали хизмат сифатини ошириш бўйича курсатмалар берилди. Ахолини қийнаб келаётган онкологик, юрак-қон томир ва эндокрин касаллар бўйича эрта ўлимни кескин камайтириш мухимлиги таъкидланди.

Йигилишда вазирлар тизим фаолиятини самарали ташкил этиш масалалари ва устувор вазифалар юзасидан ахборот берди.

ЎЗА

ТАРАҚҚИЁТ ЙҮЛИ

ЎЗГАРГАН МУНОСАБАТЛАР ВА ХИЗМАТЛАР ЖАМИЯТИМИЗНИНГ ЯНГИ ҚИЁФАСИНИ ОЧИБ БЕРАДИ

Янги Ўзбекистонни барпо этишнинг муҳим шарти хисобланган самарали фаолият юритувчи бошқарув тизимини шакллантириш бўйича кенг кўламли маъмурӣ испоҳотлар кечяпти. Давлат органлари фаолиятига замонавий бошқарув тамоилиларини жорий қилиш хисобидан бюрократик тўсиқларни кискартириш ва ахолига давлат хизматларини кўрсатиш тизимини яхшилаш мақсадида 102 турдаги лицензия ва руҳсатномалар бекор килинди, 250 дан зиёд давлат хизматлари соддлаштирилди, давлат ташкилотлари томонидан 75 дан ортиқ ҳужжатни талаб килиш бекор килинди.

Президентимизнинг 2022 йил 21 декабрдаги “Янги Ўзбекистон маъмурӣ испоҳотларини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида” ги фармони бу жаҳадаги испоҳотларни янги босқичга кўтаришда мухим асос бўлмоқда. Мазкур ҳужжатда белгиланган вазифалар ҳаётга татбиқ этилиши

асосида жамиятимизнинг турли соҳалари каби давлат хизматлари кўрсатиш тизими ҳам такомиллашиб бораётir.

Бундан 5 йил мукаддам Ўзбекистондаги ахолининг давлат хизматларидан кенг фойдаланишини таъминлаш, уларни кўрсатиш билан боғлик вақт ва молиявий ҳаражатларни камайтириш, одамларнинг давлат органлари фаолиятидан қаноатланганлик дарражасини ошириш мақсадида давлат хизматлари марказлари ташкил этилган. Давлат хизматлари марказларига (ДХМ) жисмоний ва юридик шахсларга

Давоми 3-бетда

ПРЕЗИДЕНТ ТАШРИФИДАН СҮНГ

ҲАРАКАТ, ИНТИЛИШ, ШИЖОАТ ВА ЮКСАЛИШГА УНДАГАН УЧРАШУВ

Хабарингиз бор, Президентимиз Шавкат Мирзиёев 10 февраль куни Жиззах вилоятига ташрифи чогида ҳудудда ижтимоий-иккисидой испоҳотларнинг бориши, амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари, йирик лойиҳалар билан яқиндан танишиди.

Максудоти 7,7 триллион сўмни ташкил этган бўлса, 2022 йилда ушбу кўрсаткин 27,1 триллион сўмга етди. Сўнгти опти йилда 2 мингта якин янги корхона фойдаланишига топширилиб, ишлаб чиқариш ҳажми қарип икки баробарга ошиди. Қисқача айтганда, Жиззах — кишлек ўқалигига ихтисослашган вилоятдан саноати ривожланётган ҳудудга айланди.

Давоми 2-бетда

НУҚТАИ НАЗАР

ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯСИ ТАЪМИНОТИ: муаммо бор, ечим ҳам

Кейнинг пайтларда давлатимиз раҳбари раислигига ўтказилаётган ҳар бир йиғилишида энергетика масаласи қизигин мухокама этилаётганига тубов бўйлап миз. Президентимиз қайси соҳа вакиллари билан учрашмасин, қай даражада йигилишлар ўтказмасин, асосий эътиборни ҳалқимизни сифатли ва узулксиз электр энергияси билан таъминлашга қаратмоқда. Кўмладан, яқиндагина водий вилоятлари ҳамда Жиззах вилоятига ташрифи, шунингдек, Сергели туманида ўтказилган йигилишда ҳам энергия масалалар мухокама қилинди.

Давоми 5-бетда

ДАВЛАТ ДАСТУРИ ЛОЙИҲАСИ – МУҲОКАМАДА

ҲАР БИР ФИКР МУҲИМ!

Демократик давлатнинг аосий белгиларидан бири жамият билан маслаҳатлашган ҳолда карор қабул қилишда намоён бўлади. Шу боис, давлат ва жамият учун муҳим бўлган 2023 йилги давлат дастури лойиҳаси кенг жамоатчилик мухокамасига тақдим этилди.

Бу йилги давлат дастури лойиҳасида ҳам қатор ҳаётӣ мухим масалалар ўз аksини топган. Жумладан, жорий йилнинг “Инсонга эътибор ва сифатли таълимни йил” деб молнанишидан келиб чиққан ҳолда таълим соҳасига алоҳида урга қаратимоқда.

“Юқалиш” умумиллий ҳаракати Президентимиз давлат дастури тўғрисидаги фармони лойиҳаси мазмунини кенг жамоатчилика етказиш мақсадида уни “Jamoatchiliq.uz” платформасига жойлаштириди. Колаверса, давлат дастури лойиҳасида кенг жамоатчилик манфаатларига даҳдор вазифалар алоҳида инфографика шаклида ижтимоий тармокларга жойлаштирилмоқда. Шунингдек, олий таълим мусассалари, жамоат ташкилотлари, давлат бошқаруви органлари, маҳал-

Давоми 3-бетда

ЗАҲИРИДДИН МУҲАММАД БОБУР ТАВАЛЛУДИННИНГ 540 ЙИЛЛИГИ

БОБУРНИНГ БЕТАКРОР ВА БОҚИЙ БОҒЛАРИ

Атоқли адабиимиз Пиримкул Қодиров сұхбатларидан бирида шундай деган эди: “Бобурнома”даги табиат тасвири, Марказий Осиё, Афғонистон ва Хиндистон халқларининг тарихига оид нодир кузатишлар, тилга, динга, хукукшуносликка, санъат ва адабийтга оид тадқиқотлар Бобур Мирзонинг қомусий билимлар эгаси бўлганини кўрсатади. Демокчиманки, бутунги ва келтуси авлодлар ҳам бу буюк маънавий меросни теран ўрганиб боришилар уларни, албатта, маънан юқсанликка олиб чиқаверади”.

Давоми 6-бетда

ТЎҚИМАЧИЛИК САНОАТИ

КАМ ХАРАЖАТ БИЛАН ОЛТИНДАН ҲАМ КЎП ДАРОМАД КЕЛТИРИДИГАН СОХА

Кейинги йилларда дунёнинг кўплаб мамлакатларида рўй берган пандемия ва унинг иқтисодий оқибатлари юртимизни ҳам четглаб ўтмади. Лекин ўз вақтида кўрилган самарали чоралар натижасида бошқа соҳалар қатори тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш саноатидаги барқарорлик ҳам сақлаб қолинди. Бунинг амалий мисоли сифатидаги 2022 йилда тўқимачилик корхоналари томонидан ишлаб чиқариш ҳажми 80 триллион сўмни ташкил этиб, аввалги йилга нисбатан ўсиш 8,7 фоиз бўлганини келтириш мумкин.

**Нодира АБДУСАЛОМОВА,
Тошкент давлат
иқтисодиёт университети
профессори, иқтисод
фналари доктори**

Юртимизда пандемия ва шунга ўхаш кутилмаган холатларнинг саноат ишлаб чиқариш суръатига таъсирининг олдини олиш ва давлат томонидан ҳар бир тармокни кўллаб-кувватлаш бўйича тезкор чоралар кўрилмоқда. Хусусан, Президентимизнинг 2020 йил 5 майдаги "Тўқимачилик ва тиқув-трикотаж саноатини кўллаб-кувватлашга доир қеширишиб бўймайдиган чоратадиблар тўғрисида"ғи фармонига биноан, корхоналар ва кластерларни янада кўллаб-кувватлаш, маҳсулот рақобатдошлигини ошириш масадада халқаро таҳриб асосида хамаше нархини пасайтириш имконияти яратиди.

Шу билан бирга, тўқимачилик ва тиқув-трикотаж корхоналарини пандемия давридан сўнг иқтисодий кўллаб-кувватлашга қаратилган 2025 йилгача мўжжалланган дастур ишлаб чиқилди. Бу, аввало, корхоналар фаолиятида узилишлар бўлмаслиги, мавжуд ишчи кучини саклаб қолиш ва экспорт ҳажмини оширишига қаратилган чора-тадибларни қамраб олган.

Шу жиҳатдан олганда, Президентимиз раҳбарлигига ўтган йил ионъ охирида бўйиб ўтган пахта хосилдоригини ошириш, уни чукур қайта ишлаб, соҳа экспортини камидаги 2 баробарга кўлпайтириш масалалари муҳокама килинган йигилишда айтилган ушбу фикрлар ёдга келади: "Бу — иқтисодиётимиз учун жуда катта имконият ва заҳирадир. Тўқимачилик бизга кам ҳаржат билан олтиндан ҳам қўп даромад келтирадиган соҳа ҳисобла-

ширилиши натижасида 2022 йилда Наманган вилоятида 611, Фарғона вилоятида 514, Қашқадарё вилоятида 436 ва Хоразм вилоятида 320 тўқимачилик фаолияти барқарорлик ҳам шувланувчи янги корхона ташкил этиди.

Айни пайтда республикамизда 18 минг 398 тўқимачилик корхонаси фаолияти юритаётган бўлса, улардан 2 минг 882 таси Андикон вилояти, 2 минг 544 таси Тошкент шаҳри, 2 минг 391 таси Фарғона вилояти хиссасига тўғри келади.

Мамлакатимиз тўқимачилик саноатида 13,2 фоиз улушга эга бўлган Фарғона вилоятида соҳа корхоналари томонидан ўтган йили 10,5 триллион сўмлик маҳсулотлар ишлаб чиқарилди ва аввалий йилга нисбатан ўсиш 110 фоизни ташкил этиди. 14,9 фоиз улушга эга бўлган Андикон вилоятида эса ишлаб чиқариш ҳажми 11,9 триллион сўмга, ўсиш эса 107,8 фоизга тенг будли.

Президентимиз шу йил февраль ойи бошида водий вилоятларидаги амалга оширилаётган йирик лойиҳалар, ахоли ҳаётини билан таниши чоғига пахта ҳосилдоригини ошириш, иш-калавани чукур қайта ишлаш, тайёр маҳсулотларни кўпайтириш бўйича қўрсатмалар берди. Водийнинг 23 туманини "хомаше — тайёр маҳсулот — экспорт" занжир асосида тўқимачилик саноатини

доллар даромад олиш имконияти мавжуд. Бунга эришишининг асосий йўлларидан бири иш-калавани тайёр маҳсулотга айлантиришда қайта ишлаш тезлизигини оширишади. Чунки айни пайтда мамлакатимиз саноат корхоналарида иш-калавани қайта ишлаш даражаси 45 фоизга етказилган. Яқин истиқболда уни тўла қайта ишлаш куттиляпти. Кластерлар олидига четта ярим тайёр маҳсулот эмас, балки кўшимча қимматга эта тайёр маҳсулот экспорти килиш вазифаси кўйилган. Президентимизнинг шу йил 10 январдаги "Пахта-тўқимачилик кластерлари фаолиятини кўллаб-куватлаш, тўқимачилик ва тиқув-трикотаж саноатини тубдан ислоҳ килиш ҳамда соҳанинг экспорт салоҳиятини ошириш чора-тадиблар тўғрисида"ғи фармони ушбу максадга эришища мухим дастуритамал бўлиб хизмат келиди.

Тадқиқотларга кўра, жаҳон тўқимачилик бозорида ракобат тобора кучайиб бораётганига қарамай, Узбекистон маҳсулотларига талаб ортоқда. Негаки, улар табиийлиги, сифати юқорилиги ва нарихи мақбуллиги билан харидорлар эътиборити бўйича қўрсатмалар берди. 2022 йилдан 2022 йилда 15,1 триллион сўм ўлаштирилган бўлиб, бу мазкур йўналишида мамлакатимиз бўйича жами инвестицияларнинг 5,6 фоизини ташкил этиди.

Сўнгги йиллarda соҳага ички ва ташки инвестициялар жалб килинган ҳолда, кўплаб замонавий корхоналарга асос солинди, мавжудлари эса тубдан реконструкция қилинди. Натижада заминимизда етиширилган пахта хомашенини ўзимизда қайта ишлаб чиқариш ҳажмини 2,1, экспорт ҳажмини эса 2,6 баробарга ошириша замин яратади.

2021 йилга доир маълумотларга асосланадиган бўлсан, йил мобайнида тўқимачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш соҳаси бўйича асосий капиталга 9,2 триллион сўм инвестиция ўлаштирилган бўлиб, бу мазкур юқорида қайд этилган фармони билан кластер ва бошқа ишлаб чиқариш корхоналарни кўллаб-куватлаш бўйича навбатдаги имтиёзлар бериладиги. Бу, ўз вақтида, кейинги беши йилда пахта толасини чукур қайта ишлаш орқали юқори қўшилган қимматга тайёр тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмини 2,1, экспорт ҳажмини эса 2,6 баробарга ошириша замин яратади.

2023 йилнинг ўзида тиқув-трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқариш кувватларидан фойдаланадиган бўлсан, йил мобайнида тўқимачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш соҳаси бўйича асосий капиталга 81 фоизда ошириш, 35 мингта бўш иш ўринининг асосий қисмини иктиномий дафтарларга кирган ахоли вакиллари хисобдан тўлдириш, пиравардида, экспорт ҳажмини салкам 2 баробарга кўлпайтириш кувватларидан. Ушбу вазифаларни ади этиш мақсадида пахта-тўқимачилик кластерлари томонидан 225,6 миллион долларлик инвестиция жалб этилиб, 331 йирик вилоятида 12, Наманган вилоятида 15 ва Фарғона вилоятида 18,2 фо-

зини ўзида мұжассамлаштирганини кўриш мумкин.

Бундан ташкари, дастлабки маълумотларга кўра, 2022 йилда республикамиз бўйича хорижий инвестиция ва кредитлар хисобидан асосий капиталга ўлаштирилган 112,2 триллион сўм қимматдаги инвестицияларнинг 10,4 фоизи, яъни 11,6 триллион сўми бевосита тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқаришга йўналирилган бўлса, жами ўлаштирилган 37 триллион сўм қиммат тенг бўлган тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг 5,4 фоизи ёки 2 триллион сўми айнан тўқимачилик саноатни ривожлантиришига йўналитилган.

Президентимизнинг юқорида қайд этилган фармони билан кластер ва бошқа ишлаб чиқариш корхоналарни кўллаб-куватлаш бўйича навбатдаги имтиёзлар бериладиги. Бу, ўз вақтида, кейинги беши йилда пахта толасини чукур қайта ишлаш орқали юқори қўшилган қимматга тайёр тўқимачилик маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмини 2,1, экспорт ҳажмини эса 2,6 баробарга ошириша замин яратади.

2023 йилнинг ўзида тиқув-трикотаж маҳсулотлари ишлаб чиқариш кувватларидан фойдаланадиган бўлсан, йил мобайнида тўқимачилик маҳсулотларини ишлаб чиқариш соҳаси бўйича асосий капиталга 81 фоизда ошириш, 35 мингта бўш иш ўринининг асосий қисмини иктиномий дафтарларга кирган ахоли вакиллари хисобдан тўлдириш, пиравардида, экспорт ҳажмини салкам 2 баробарга кўлпайтириш кувватларидан. Ушбу вазифаларни ади этиш мақсадида пахта-тўқимачилик кластерлари томонидан 225,6 миллион долларлик инвестиция жалб этилиб, 331 йирик вилоятида 12, Наманган вилоятида 15 ва Фарғона вилоятида 18,2 фо-

МУНОСАБАТ

ЕР УСТИ МЕТРОСИ: КАТТА ТАЛАБГА МОС ТАКЛИФ

**Анвар ЖЎРАЕВ,
Тошкент шаҳар транспорт бошқармаси бошлиғи**

Йўловчига ошади. Шунингдек, кунига "Кўйлик — Сергели" йўналишида ҳаракатланаётган енгил автомобиллар 32 мингтага, кунлик ҳаракат масофаси 480 минг километрга ҳамда ёқилғи сарфи 38,5 минг литрга камайди.

Атроф-мухитга автомобиллардан ажралидиган зарарли газлар кунлик 3,7 тоннага кискарди. Бир йўловчининг ушбу йўналиши бўйича манзилига етиб олиш вақти ўртacha 30 дакигага (50 дан 20 дакигачага) тежалади. Ер усти ҳалқа метрополитен линиясининг иккичи босқичи ишга туширилгач, яна 245 ишчи билан таъминланади.

Ушбу босқич курбай битказилиши билан Тошкент метрополитенинг жами

уюзлиги 70 километрдан зиёд бўлади. Бекатлар сони эса 50 тага етади.

Шу билан бирга, Тошкент вилояти худудидан Тошкент шаҳрининг Сергели туманига кўшилган ҳамда янги ташкил этилган янгиҳаёт туманига метрополитен инфратузилмаси кирбанди. Иккى туман ҳудудидаги 10 маҳалланинг 48 минг ахолиси ҳамда юқори йўловчи оқимига эга бўлган 9 обект янги метро йўналиши билан камарга олинади.

Тошкент вилоятининг Зангигота ва янги ўти туманлари худудидаги 11 маҳалланинг 34 минг ахолиси автобус йўналишлари тармоғи метрополитен йўналиши билан мувоффиклаштирилиши, бекатлар атрофидаги кулийавононади, дегани.

Тошкент шаҳрига Охангарон шоссеси Бектемир йўли йўналиши бўйича вилоядан кириб келадиган йўловчилар учун янгиҳаёт ва Сергели туманига кулийавононади. Роҳат айланмасидан 20 дакика, кўйлик бозоридан 15 дакикадан. Хозирда метрода Роҳат айланмасидан 55 дакика йўли орқали Сергелигача 55 дакика сарфланади.

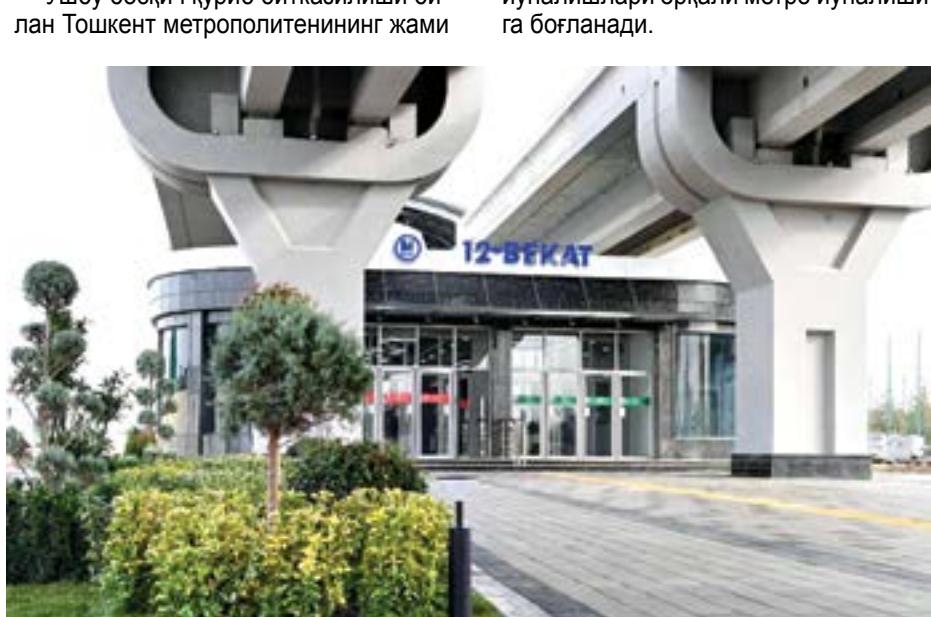
Сергели ва янгиҳаёт туманлари шарқий қисми ахолисининг шаҳар марказига етиб бориш вақти 50 дакикадан 25 дакикага кискаради.

Ахолининг метрополитенга кулийавононади, тошкент шаҳрига кунлик ҳаракатланаётган транспорт оқими 40 мингга камайди. Буларнинг барги автобус йўналишлари тармоғи метрополитен йўналиши билан мувоффиклаштирилиши, бекатлар атрофидаги кулийавононади, дегани.

Тошкент шаҳрига кунлик ҳаракатланаётган транспорт оқими 40 мингга камайди. Буларнинг барги автобус йўналишлари тармоғи метрополитен йўналиши билан мувоффиклаштирилиши, бекатлар атрофидаги кулийавононади, дегани.

Транспорт тизими, хусусан, метрополитен хизматини кенгайтириш борасида олиб бориладиган бу каби лойиҳалар одамлар мушкулини осон, узогини яқин қилишдек эту максадларга қаратилгани билан ахамиятлидир.

Қайд этиш жоиз, пойттах метрополитени ахамияти кейинги йилларда янада ошиди. Унинг қатнов йўналишига шаҳар транспорт бошқармаси бошлиғи

Метро — йўловчи ташиш транспортининг энг кулай тармоғи. Шу боис, бутун дунёда ушбу йўналишида унинг хизматлари асосий ўрнида туради. Колаверса, метрополитен мамлакат ва шаҳар имижиди ҳам алоҳиди аҳамиятга эга. Яъни аксарият метро бекатларида ўша давлат тарихи, маданияти ва бунёдкорлик салоҳияти акс эттирилади. Бу эса йўловчilar, айницига, сайёхларда ўзгача таассусот ўйнотади. Бундан бирорининг метрополитен ҳам холи эмас.

Қайд этиш жоиз, пойттах метрополитени ахамияти кейинги йилларда янада ошиди. Унинг қатнов йўналишига шаҳар транспорт бошқармаси бошлиғи

Метро — йўловчи ташиш транспортининг энг кулай тармоғи. Шу боис, бутун дунёда ушбу йўналишида унинг хизматлари асосий ўрнида туради. Колаверса, метрополитен мамлакат ва шаҳар имижиди ҳам алоҳиди аҳамиятга эга. Яъни аксарият метро бекатларида ўша давлат тарихи, маданияти ва бунёдкорлик салоҳияти акс эттирилади. Бу эса йўловчilar, айницига, сайёхларда ўзгача таассусот ўйнотади. Бундан бирорининг метрополитен ҳам холи эмас.

Қайд этиш жоиз, пойттах метрополитени ахам

ЭЛЕКТР ЭНЕРГИЯСИ ТАЪМИНОТИ: **муаммо бор, ечим ҳам**

Икромжон РАҲМОНОВ, Тошкент давлат техника университети кафедра мудири, техника фанлари доктори

Бошланиши 1-бетда

Сергели туманида ўтказилган йиғилишда биз — бир гурух мутахассислар, илим кишилари иштирок этиб, давлатимиз раҳбарининг мазкур масалага нечоғлиқ эътибор қарататётгани, тизимдаги муаммоларни чукур таҳлил қилиб, уларнинг ечимига доир аниқ ва манзилли таклифлар берганига гувоҳ бўлдик.

Январь ойидаги қаҳратон ва қорлы күнлар электр энергияси ҳамда табий газ таъминоти билан боғлиқ масалаларни кун тартибига олиб чиқди. (Аёзли күнларда истеъмолчиликнинг энергия ресурсларига эҳтиёжи ортиши табий ҳол, албатта.) Ҳаво ҳарорати кескин тушиб кетиши натижасида аҳоли турли иситиш мосламаларидан фойдаланди. Бу эса электр энергияси истеъмолининг кескин ортишига ва электр тармоқлари зўриқишига олиб келди. Натижада қатор худудлардаги электр тармоқларида носозлик кузатилди. Истеъмолчи сони кўпайгани ҳолда электр энергиясини ишлаб чиқариш ҳажми сезилиларди даражада ошмагани ҳақида тахминлар пайдо бўлди. Хўш, бу гаплар қанчалик асосли эди?

Мамлакатимизда электр энергияси ишлаб чиқариш ва истеъмолчиларга етказиб бериш ҳажми йилдан-йилга ортмоқда. Энергетика вазирилиги мальмутларига кўра, 2016 йилда қарийб 59 миллиард кВт. соат электр энергияси ишлаб чиқарилган бўлса, 2022 йилда бу кўрсаткич 74,3 миллиард кВт. соатни ташкил этган. Олти йилда ўсиш 25,9 фоиз ёки 15,3 миллиард кВт. соатга кўпайган. Шунингдек, аҳолини электр энергияси билан таъминлаш кўрсаткичи ҳам ошган. 2016 йилда истеъмолчиларга 45,7 миллиард кВт. соат электр энергияси етказиб берилган. 2022 йилда бу кўрсаткич 62,4 миллиард кВт. соатни ташкил этган. Ўсиш кўрсаткичи 36,5 фоиз ёки 16,7 миллиард кВт. соатга ошган. Модомики, барча кўрсаткичлар ошиб борган экан, унда нега энергия тақчиллиги кузатилди? Нима учун энергия ресурслари билан барқарор таъминлаш кун тартибидағи асосий масалага айланди? Куйида мазкур саволларга жавоб излашга ҳаракат қиласиз.

Иқтисодиёт тармоқларидаги тежамкорлик бизга нима беради?

Одатда иқтисодиёт тармоқларининг энергия самарадорлиги ялпи ички маҳсулот (ЯИМ)нинг энергия сифимдорлиги кўрсаткичи орқали ифодаланади. У ЯИМга нисбатан энергия ресурслари сарфининг солиштирма кўрсаткичидир. Соддороқ тушунтирусак, муайян қийматга teng ЯИМ яратиш учун сарфланадиган энергия ресурслари сарфи энергия сифимдорлигидир. Агар мазкур кўрсаткичининг Ўзбекистон иқтисодиёти тармоқларидағи қиймати таҳлил этилса, энергия сифимдорлиги хорижий мамлакатлар билан таққослаганда 2-3 баробар кўп. Яъни муайян ҳажмдаги маҳсулотни ишлаб чиқаришда Ўзбекистонда 3 тонна шартли ёқилғи энергия ресурси сарфланса, бошқа мамлакатларда бу кўрсаткич 1-1,5 тонна шартли ёқилғини ташкил этмоқда. Мазкур рақамлардан кўриш мумкинки, қиймати 1000 АҚШ долларига teng ЯИМ яратиш учун Ўзбекистонда хорижий мамлакатлардагига нисбатан 2-3 баробар кўп энергия ресурси сарфланасек.

ЯИМ энергия сифимдорлиги кўрсат-
кичининг 2001-2022 йиллардаги ўзга-
риш тенденцияси таҳлили кўрсатадики,
энергия сифимдорлиги 0,738 к.н.э./долл
(без из-за инфляции) таҳлил этилади.

самарадорлигини ошириш вазифаси-
ни кун тартибига олиб чиқди.

Сўнгги йилларда Тошкент давлат техника университети профессор-ўқи түвчилари томонидан бу борада қатор илмий тадқиқотлар олиб борилиб натижалари амалиётга жорий этилди. Жумладан, саноат корхоналарининг технологик жараёнида энергия самарадор ва энергия тежамкор иш режимини аниқлаш усуллари, энергия ресурслари истеъмолини меъёрига келтириш, прогнозлаш, мониторинг қилишига оид дастурий маҳсулотлар энергия ва ресурстежамкор электр машиналар, электр энергиясидаги истрофгарчиликни камайтириш усуллари ишлаб чиқипди. “Ўзметкомбинат” АЖ, “Олмалиқ кон-металлургия комбинати” АЖ, “Навоий кон-металлургия комбинати” ДК, “Максам Чирчик” АЖ ва бошқа корхоналарда амалиётга жорий этилиб, технологик жараёнда энергия сарфини камайтириш ва ресурстежамкорлигига эришилди.

Нега келажак энергетикасига интиляпмиз?

Мамлакатимиз қүш, шамол ва бош-
қа мүқобил энергетиканы ривожланти-
риш учун жуда юқори салохиятта эга.
Буни сүнгі йилларда юртимизнин
күплас худудида барпо этилаётган
янги фотоэлектр станциялар ва улар-
нинг самарадорлиги мисолида кўриш
мумкин. Умуман олганда, энергетика
ресурсларидан тежамкорлик билан
фойдаланиш, мүқобил энергия ман-
баларини ишга солиш эвазига энер-
гия тақчиллигига барҳам бериш бугун
мамлакатимизда асосий вазифага
айланган. Президентимиз Сергели

The image is a composite of two photographs. The top half shows a close-up of a young green plant with several leaves sprouting from a thin stem. The bottom half shows the side profile of a white, two-story house. The house has a red-tiled roof that is completely covered with a grid of blue solar panels. There are a few small windows visible on the side of the house.

юклама сабаб электр таъминотида узилишлар қайд этилди.

Мазкур муаммо ечими бўйича Жанубий Корея тажрибасини таклиф этдик. Юқорида қайд этилганидек, бу давлатда электр тармоқларидағи исрофгарчилик ўртача 4 фойизни ташкил этади. “Жанубий Корея бундай тажрибага қандай эришди?”, “Қандай усул ёки воситаларни қўллаш орқали бундай кўрсаткич таъминланди?” каби саволлар туғилиши табиий. Юқори ва паст кучланишли электр тармоқларида энергия исрофгарчилигини камайтиришнинг бир неча усул ва турлари мавжуд. Жанубий Корея нафақат пастки кучланишли, балки юқори кучланишли электр тармоқларида ҳам энергия тежовчи, энергия самарадор технологияларни жорий этиш натижасида шундай кўрсаткичга эришган. Ўзбекистон шароитида электр энергияси исроф бўлишининг асосий қисми паст кучланишли электр таъминоти тизимида содир бўлади. Шуни ҳисобга олиб, истеъмолчилар учун мўлжалланган электр таъминоти тизимини лойиҳалашда трансформатор подстанцияларини марказлашган ҳолатда эмас, балки фойдаланувчиларни кичик гурӯхдаш орқали таъминлансан, таклиф

рухлаш орқали таъминлаш таклиф этилди. Шундан келиб чиқиб, амалдаги каби битта трансформатор подстанцияси юзлаб хонадонларни эмас, балки кувватига кўра, кўп билан 5 хонадонни электр билан таъминлашда битта трансформатор подстанциясини кўллаш таклиф этилди. Содда қилиб айтганда, маҳаллада турган куввати 250 кВА трансформатор подстанцияси 50 хонадонни электр билан таъминлайди. Бироқ линиянинг энг куйи бўғинидаги истеъмолчига етиб боргунича исрофгарчилик ҳолати юзага келиб, электр энергияси таъминоти-нинг сифати ҳам ёмонлашади. Таклиф этилаётган лойиҳада эса айнан ҳар 5 хонадон учун кичик кувватли 25 кВА трансформатор подстанциясини ўрнатиш ва у орқали мазкур хонадонларни электр энергияси билан таъминлаш

Истеъмолдаги меъёр чегараси қаерда?

Электр энергиясыдан фойдаланып, жаңа күннен күнгө салынып, аудандың табигый ресурстарын сақтап, өз аудандың мөнкүйліктерін арттыруға арналған мемлекеттік стратегияның негізгі мақсаты болып табылады.

A composite image illustrating renewable energy. In the foreground, a large array of blue solar panels is angled towards the sun. In the middle ground, several white wind turbines with blue blades are visible against a clear blue sky. In the background, two tall, lattice-style power transmission towers, one red and one white, stand with multiple wires extending between them, symbolizing the distribution of renewable electricity.

туманига ташрифи чоғида Тошкент шаҳрида энергетика ва транспорт инфратузилмасини ривожлантириш, маҳаллаларни обод қилиш ва аҳоли бандлигини ошириш масалалари бўйича ўтказилган йигилишда мазкур йўналишда олдимизда турган вазифаларга батафсил тўхтади. Авваламбор, қайта тикланувчи энергия салоҳиятидан фойдаланиш зарурлиги, шаҳарда камиди 2 минг мегаваттга яқин кувватли қуёш панелларини ўрнатиш мумкинлиги айтилди. Кўп қаватли уйлар, ижтимоий соҳа объектлари, давлат идоралари ва тадбиркорлик объектларининг том қисми, саноат зоналари ҳудуди, автотуаргоҳлар ва ийрик сув иншотлари ҳудудини қамраб олиш мумкин. Бу чоралар кўрилса, ҳисоб-китобларга

A large wind turbine with three blades and a tall tower, set against a clear blue sky.

Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш ахоли хонадонларини узлуксиз энергия билан таъмилашгагина боғлиқ эмас. Чунки дунё миқёсида жами энергия истеъмолини 23 фоизи турар жой секторига тўғри келса, Ўзбекистонда ушбу кўрсаткич қарий 40 фоизни ташкил этади. Таҳлилла га кўра, мамлакатимизда бир йилда 1 квадрат метрга сарфланадиган энергия миқдори 390 кВт. соатни, Европада энг ўртача 120-150 кВт. соатни ташкил этмоқда. Географик жиҳатдан Ўзбекистон билан бир ўринда турадиган Грециядаги 1 квадрат метр учун 200 кВт. соат, Португалияда 120 кВт. соат энергия ишлтилади. Ривожланган Европа давлатларида бир йилда 1 квадрат метрга сарфланадиган энергия миқдори энг 70-80 кВт. соат ва ундан кам кўрсаткични қайд этгандагина бинолар энергига самародлер хисобланади.

самарадор ҳисобланади.

Хүш, энергия сарфи бир неча бар бар юқори бўлишига қандай омилла таъсир қилмоқда? Бунинг турли сабаблари мавжуд. Биринчидан, тураг жой биноларини лойиҳалаш, куришдаги энергия самарадорлик кўрсаткичлар тўлиқ тадқиқ этилмайди.

Иккинчидан, мавжуд ва бундан 30-40 йил олдин барпо этилган тураг жой бинолари курилишида қўллангани ва аксарият ҳолларда бугун ҳам ишлана тидаётган иссяклик сакловчи материали

Тилаетган иссиқпүр сақтывчи материалдарнинг ҳарорат сақлаш хусусияттары, биноларнинг техник кўрсақчилари замонавий энергия самардорлиги талабларига жавоб бермайди.

Учинчидан, иситиш ва ҳавони мўтадил сақлаш тизимларининг самардорлиги паст.

Тўртингидан, турар жой биноларни қуришда ва реконструкция қилишдаги норматив ва технологик камчиликларни бошқа шу каби омиллар мавжуд.

